

ONTHEOLOGISCHE NOTITIES

I

De duivel (het kwaad) kan alles van ons in bezit nemen, alleen niet onze ziel. Al onze handelingen en gedachten kunnen hem toebehooren, wijzelf behooren hem niet. „Gij hebt ons geschapen met een drang naar U”, en die drang kunnen wij niet vernietigen. Heel zijn bezit is slechts schijn. Het eenig beteekenisvolle bezit hij niet. Wij zijn zijn sláven, maar onze ziel is een kind van God. Wij zijn altijd een liefde, — een liefde die we niet kunnen leven, die wij verloochenen en haten, maar altijd verloochenen en haten met de peripherie van ons wezen. Ons centrum is er niet bij betrokken. Dat is de eeuwige woede en wanhoop van satan (en soms de eenige woede en wanhoop van den mensch). God is, in alle nederlaag, de eenige souverain, de eenige Wien ons diepste wezen behoort. De duivel is, in alle zegepraal, de eenige wien niets behoort.

De verworpenheid van een ziel bestaat niet daarin, dat zij het bezit wordt van den duivel, maar dat zij geheel ledig blijft met haar oneindig verlangen, ledig van het geluk dat God voor haar bestemde.

2

Ik lees bij Eckehart: „Een zóó gezind mensch is zoo een en eenswillend met God, dat hij alles wil, wat God wil en op de wijze als God wil. En daarom, wanneer God ook

op eenige wijze wilde, dat ik ook zonden heb gedaan, dan zou ik niet willen, dat ik ze niet had gedaan; want zoo wordt Gods wil gedaan op aarde, dat is in misdaad, en in den hemel, dat is in goed doen. Zoo wil de mensch God door God missen en van God door God gescheiden zijn, en dat is alleen recht berouw over mijn zonde. Zoo is mijn zonde mij leed zonder leed. Zoo heeft God leed over alle boosheid zonder leed." — Inderdaad, dit is de laatste en meest sublieme vorm van berouw.

3

Als ik de bedoeling van mijn leven begreep (hetgeen iets anders is dan het doel van mijn leven), zou ik niet in een God kunnen gelooven. Tot het Godsbegrip behoort het bewustzijn dat Gods bedoelingen ondoorgrondelijk zijn. Wij zijn mensch, God is God. Als een hond begreep wat wij begrijpen, hielden wij op mensch te zijn en waren wij hond. Zoo ook: als wij God begrepen, als God begrijpbaar was, hield Hij op God te zijn.

4

Bossuet heeft eens gezegd (van het pantheïsme): „alles was God, behalve God-zelf". Met een kleine variatie kan men dit ook toepassen op het huidige christendom: alles is daar goddelijk, alleen God niet meer. Hij is nog minder dan menschelijk. Het christelijk Godsbesef is een verpeupeld Godsbesef geworden. Wij begrijpen alles van God; ons vertrouwen (zoowel wat het lot der Kerk als wat ons eigen lot betreft) bestaat hierin, dat wij Gods bedoelingen zoo klaar en duidelijk voor ons hebben, zóó klaar, duidelijk en

afgebakend, dat het ons ten zeerste verbaast als God óns boekje te buiten gaat. God is nergens meer de goddelijke, d.w.z. de onzichtbare en ondoorgrondelijke die om al óns begrijpen glimlacht. Men durft niet meer tegenover het ondoorgrondelijke te staan, en dus ook niet meer tegenover de Godheid. God is getemd, bezworen, van zijn voetstuk gehaald: gelijkgeschakeld. *Onderworpen.*

5

Het is vreemd: de Kerk wekt in den mensch een nieuw schuldbesef, en tegelijk doet zij alles om hem ervan te bevrijden. Zij „verlost” hem van een schuldbesef, dat hij zónder haar nooit zou hebben gekend. Bevinden wij ons hier tegenover een nieuwe mystiek of tegenover een nieuwe mystificatie. — Christus heeft een onschuld weggenomen. De Kerk heeft hiertoe niet het recht, als zij niet daadwerkelijk het heil is dat Christus is. Christus openbaarde een hooger bewustzijn, een nieuwe smart en een nieuwe vreugde; de Kerk. . . . ach ja, de Kerk (zij heeft zoo haar eigen zorgen).

6

Het is vreemd: wij worden — terwille van God — gedwongen tot een strijd tegen de zonde en voor de deugd, terwijl toch, voor Gód, noch het menschelijk goede, noch het menschelijk kwade veel verschil kan uitmaken. Niet meer verschil dan 'n grassprietje zon en een grassprietje schaduw voor. . . . voor den mensch? neen, voor de zon. Zou de zon het opmerken? Haar schoonheid is, dat zij zelfs de wereld, die alles aan haar licht te danken heeft, nog niet opmerkt.

De zonde beledigt God niet, zij beledigt den mensch. God lijdt niet onder de zonde, het is de mensch die eronder lijdt. De zonde tast niet de orde aan waarin God leeft (Hij rust in zichzelf), de zonde tast de orde aan waarin een goddelijke Liefde den mensch heeft willen plaatsen. Het trouw zijn aan deze orde is geen heil voor God, het is het heil van den mensch. Niet om Zichzelf, maar om den mensch zou God zich om dit heil kunnen verheugen. God heeft de wereld niet geschapen als een Heerscher die geëerd wil zijn, maar als een Liefde die deelgenoot heeft willen maken.

De mensch kan God wel vereeren, maar niets menschelijks kan Hem eeren. „Eer van menschenwege aanvaard Ik niet.” God kan alleen Zichzelf eeren, en wij kunnen dit derhalve slechts in zooverre wij leven zijn van Zijn Leven. Dit echter moeten wij nooit, bij geen onzer daden gelooven. Wij moeten nederig en nietig zijn. Wij moeten vooral niet gelooven, dat onze belachelijke goedheid of belachelijke slechtheid voortdurend den heelen hemel in beroering brengt en God tot in het diepst van zijn wezen schokt of ontroert. Wij zijn geen bron van hulde, wij zijn het object van een Liefde. Wij vereeren wel, wij eeren niet; wij zijn dankbaar, of wij zijn niet dankbaar. Onze handelingen worden bepaald door wat *wij* van God ontvangen, niet door datgene wat God van óns ontvangt. Wat wij van God ontvingen is de dank en de trouw van een heel leven

waard; wat God van óns ontvangt is zelfs het aankijken niet waard. De Kerk heeft dan ook vooral tot taak de goedheid en de menschlievendheid van Christus te openbaren.

9

God, de Heer van hemel en aarde, is altijd onttroond geworden. God is in den meest volstrekten zin de Onbekende, de altijd miskende, de in geen eeredienst geëerde. Hij is de altijd onttroonde, besmeurde, bezoedelde, — zelfs in de eeredienst.

10

God speelt geen rol in deze wereld, en toch houdt Hij alles van die wereld in zijn hand: „alles is door Hetzelve geworden, en buiten Hetzelve is niet één ding geworden.” Alles houdt Hij in zijn hand, dit wil zeggen: Hij houdt alles in zijn *Liefde*, Hij, die geen rol speelt, de eenige die nooit een rol speelde.

11

Hoe de ménsch Gods volstrekke Koningschap uitbeeldde. Ik denk hier aan de oude mozaïeken der Florentijnsche kerkgewelven: de allesoverheerschende gestalte van God, de Vader, omgeven door de verheven pracht en rijkdom der engelenkoren, den hiëratischen ernst der apostelen, en daaronder, in tallooze kleine tafereelen, het gebeuren der wereld (de historie van het Uitverkoren Volk), en dit alles als de glorie van God. — Deze gewelven zijn

onbeschrijflijk schoon, tot in het geringste détail; zij zijn ongetwijfeld de meest visioenaire uitdrukking van Gods glorie geworden.

Hoe Gód, de Schepper, dit volstreckte Koningschap uitdrukte. Door het in het geheel niét uit te drukken, toen Hij zijn eeuwige gedaante koos voor deze wereld: een klein brood dat slechts in het licht komt om door de eigen schepselen verteerd te worden, en dat voor het overige een wereld lang staat weggeborgen in de donkere kluis van het tabernakel. God koos de nederigste gedaante, de eenzaamste stilte, als *zijn* gedaante en *zijn* plaats voor deze wereld. Souvereiner kon de goddelijke majesteit niet worden uitgedrukt dan door deze sublieme onaandoenlijkheid tegenover het heerschen der wereld, deze goddelijke rust (en ironie) tegenover den strijd en de machten van wereld en eeuwen. — En tegenover de glorie der Florentijnsche mozaïeken schijnt mij déze taal nogmaals de taal van een goddelijke ironie, — en van een droefheid, die me doet denken aan de droefheid van de Hof van Olijven. Men ervaart in deze gedaante iets van de eenzaamheid waartoe het goddelijke een wereld lang gedoemd is, het goddelijke dat hier nogmaals (hoe zacht, en met hoeveel nadruk toch) schijnt te zeggen: „alles is door Mij geworden, en buiten Mij is niet één ding geworden.”